

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” Cluj-Napoca
Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
Școala doctorală de Administrație și Politici Publice

TEZĂ DE DOCTORAT

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Călin E. Hințea

Student-doctorand:
Laura O. Ștefan

Cluj-Napoca
2022

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” Cluj-Napoca
Facultatea de Științe Politice,
Administrative și ale Comunicării
Școala doctorală de Administrație și Politici Publice

Anticorupția în societăți în tranziție

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Călin E. Hința

Student-doctorand:
Laura O. Ștefan

Cluj-Napoca
2022

Cuprins

Lista figurilor	1
Lista tabelelor	2
Lista cutiilor de text	2
1. Introducere și metodologia cercetării.....	4
2. Cadrul internațional de anticorupție și zone vulnerabile corupției.....	15
3. Mecanisme ale justiției penale de combatere a corupției la nivel înalt..	33
4. Mecanisme extraordinare pentru evaluarea sistemului judiciar	90
5. Mecanisme administrative de prevenire și combatere a corupției.....	106
5.1. Domeniul de aplicare și accesibilitate	108
5.2. Supraveghere, control și sancțiuni.....	131
6. Concluzii	162
Recunoașteri	173
Bibliografie	174
Anexa 1: Lista interviurilor	194

Rezumat

Cuvinte cheie Anticorupție, integritate, modernizare, parchet anticorupție, corupție mare, evaluare extraordinară, integritate judiciară, declarații de avere, conflict de interese, incompatibilitate

Corupția este un fenomen străvechi, care se prezintă în multiple forme, de la corupția mărunță, întâlnită în experiențele de zi cu zi ale oamenilor cu poliția, sănătatea sau educația, la corupția sistemică, care este înrădăcinată în funcționarea sistemelor publice, și până la corupția politică. În Programul de acțiune împotriva corupției, Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei recunoaște că "nu se poate găsi o definiție precisă a corupției care să se aplice tuturor formelor, tipurilor și gradelor de corupție sau care să fie acceptată în mod universal ca acoperind toate actele, care sunt considerate în fiecare jurisdicție ca fiind constitutive de corupție" (Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, 1995, p. 14). O definiție amplă a conceptului de corupție a fost oferită de Banca Mondială în 1997: "abuzul de funcții publice în scopuri private" (Banca Mondială, 1997, p. 8). Transparency International definește corupția ca fiind "abuzul de putere încredințată în scopul obținerii de beneficii private", acoperind și corupția din sectorul privat, iar prin activitatea sa încearcă să dezvăluie legăturile dintre existența corupției și eroziunea democratică și stagnarea dezvoltării economice. Această definiție a fost contestată de cercetători aducând în dezbateră teoretică distincția dintre corupția legală și cea ilegală, unde corupția legală este "cea care apare atunci când elita preferă să ascundă corupția de populație" sau "investițiile în bariere legale" (Kaufmann, Vincente, 2005, p. 4).

Banca Mondială face o distincție între diferite tipuri de corupție: corupție mare și mică, corupție izolată și sistemică, corupție politică și birocratică, corupție în sectorul public și în sectorul privat (Banca Mondială, 1997, pp. 8-12). O specie distinctă de corupție este prezentată ca fiind furtul de bunuri ale statului sau de resurse financiare guvernamentale (Banca Mondială 1997, p. 10). Cercetătorii definesc corupția ca fiind "o plată ilegală către un agent public pentru a obține un beneficiu care poate fi sau nu meritat în absența unor recompense" (Rose-Ackerman) sau "vânzarea de către funcționarii guvernamentali a proprietății guvernamentale pentru câștig personal" (Shleifer, Vishny, 1993). Banca Mondială subliniază că mita este doar una dintre formele sub care se prezintă corupția. Mita facilitează accesul la contracte sau beneficii guvernamentale și poate declanșa un tratament preferențial în ceea ce privește impozitarea. Mita unge sistemul pentru

a obține licențe de operare a monopolurilor sau pentru a accelera interacțiunea dintre stat și sectorul privat. Mita poate fi, de asemenea, utilizată pentru a bloca aplicarea de sancțiuni de către stat persoanelor sau companiilor care nu își respectă obligațiile legale (Banca Mondială, 1997, p. 9).

Prevenirea și combaterea corupției reprezintă în prezent o temă recurentă în negocierile dintre guverne și instituțiile internaționale în contextul aderării la diverse structuri, al acordării de credite sau al promovării investițiilor. Investitorii cer un mediu economic previzibil, în care corupția este menținută la un nivel rezonabil. Instituțiile financiare sunt reticente în a oferi sprijin financiar țărilor în care corupția este înfloritoare, iar organizațiile inter-statale sunt reticente în a include țări care vin cu un bagaj semnificativ de corupție sistemică. Statelor li se cere să lupte împotriva acestei plăgi, dar puține dintre ele s-au gândit cum ar trebui să se facă acest lucru în practică, care ar trebui să fie ordinea intervențiilor și de cât timp este nevoie pentru a obține rezultate.

Corupția se află din ce în ce mai mult pe agenda publică în țările în tranziție. Prin însăși natura sa, tranziția facilitează transferul unor resurse publice semnificative în mâinile unui grup cu acces preferențial la informații și la procesul decizional. De asemenea, inerentă tranziției este slăbiciunea sau absența instituțiilor care asigură controlul și echilibrul în democrații, precum și a capacității sau a voinței statului de a-și aplica propriile reguli. Fukuyama face o distincție între:

- Statele **moderne**: acestea sunt "impersonale, tratând oamenii în mod egal pe baza cetățeniei și nu a relației lor personale cu conducătorul".
- Statele **patrimoniale**: acestea "sunt proprietatea personală a conducătorului" și "nu există nicio distincție între interesele personale ale conducătorilor și interesul public".
- Statele **neopatrimoniale**: acestea "pretind a fi state moderne, dar de fapt constituie cleptocrații, conduse în beneficiul celor din interior. Ele pot coexista cu democrația producând patronaj și clientelism generalizat, în care politicienii împart resursele statului cu rețele de susținători politici." (Fukuyama, 2015, p. 13)

Democrațiile sau statele moderne se bazează pe **trei piloni esențiali: statul, statul de drept și responsabilitatea democratică** (Fukuyama, 2015, p. 12). Statul deține "monopolul legitim al puterii coercitive asupra unui teritoriu", are capacitatea de aplicare a legii și de furnizare de servicii și funcții extinse în domeniul apărării. Toate funcțiile statului modern sunt îndeplinite în conformitate cu reguli care reflectă valorile societății și se aplică în mod egal tuturor cetățenilor

(inclusiv elitei). Responsabilitatea democratică asigură faptul că guvernul conduce țara în interesul public, și nu în interesul câtorva persoane puternice, și se realizează, de obicei, prin alegeri regulate și libere.

În timp ce statele pur patrimoniale au devenit un lucru de domeniul trecutului, multe țări se luptă să treacă cu greu de la statele neopatrimoniale la statele moderne. **Statele neopatrimoniale** nu sunt prin definiție nedemocratice. **Democrația** poate coexista cu acest stadiu de dezvoltare a statului și, în aceste cazuri, rezultatul este un **patronaj și un clientelism larg răspândit, în care politicienii împart resursele statului cu rețele de susținători politici** (Fukuyama, 2015, p. 13). Collier vede corupția ca fiind concentrată în bule: "în anumite industrii, în anumite societăți, în anumite perioade". Autorul susține că, deși onestitatea și corupția sunt fenomene extrem de persistente, este posibilă o răsturnare de situație și că aceasta s-a întâmplat în țări precum Marea Britanie în secolul al XIX-lea, prin "închiderea principalelor oportunități de corupție și prin faptul că munca pentru binele public a devenit mai prestigioasă și mai satisfăcătoare decât abuzul de funcție în scopuri private" (Collier, 2016, pp. 22-23).

Multe dintre țările din Europa de Est se află undeva pe drumul dintre statele neopatrimoniale și statele moderne și tocmai această tranziție și rolul pe care politicile anticorupție îl pot juca în ea se află în centrul prezentei cercetări. Fukuyama arată că, în dezvoltarea democrațiilor liberale moderne, elementul democratic al ecuației este adesea primul care se realizează. Adevărata luptă începe în asigurarea statului de drept și a îndeplinirii funcțiilor statului la standardul așteptat de cetățeni (Fukuyama, 2015, p. 13). Într-un studiu din 2015, Collier și Hoeffler susțin că, în mod normal, guvernele care asigură o bună performanță economică își sporesc șansele de a fi realeși, dar atunci când alegerile nu sunt libere și corecte, disciplina responsabilității se destramă (Colliers, Hoeffler, 2015). În țările în care dezvoltarea democratică a precedat reforma statului, rezultatul a fost adesea un clientelism generalizat (Fukuyama, 2015, p. 17). Acesta este și cazul Europei de Est, unde tranziția a început cu țări care s-au deschis către democrație și au organizat alegeri care au fost din ce în ce mai puțin criticate de observatorii externi. Entuziasmul social postrevoluționar și lipsa oricărei experiențe democratice directe a populației au făcut din aceste societăți o pradă ușoară pentru elita trecutului care s-a transformat peste noapte și s-a prezentat cameleonice în fața publicului sub forma unor noi partide politice. Practicile de guvernare au rămas orientate spre elită, iar accesul la resurse a fost limitat la o rețea

de persoane bine conectate. În aceeași ordine de idei cu Fukuyama, Diamond susține că **liderii din statele neopatrimoniale "erodează controalele și echilibrele, golesc instituțiile de responsabilitate, trec peste limitele mandatelor și restricțiile normative și acumulează putere și bogăție pentru ei înșiși și pentru familiile, prietenii, clienții și partidele lor"** (Diamond, 2015, p. 149). Calitatea guvernantei a fost pusă în legătură cu democrația, controlul corupției, statul de drept și dezvoltarea economică (Holmberg, Rothstein, Nasiritousi, 2009, p. 135).

Chayes avertizează că corupția sistemică la nivel înalt sădește **semințele nemulțumirii publice** care alimentează revoltele sociale, revoluțiile și radicalizarea. În timp ce, în mod tradițional, corupția este văzută ca un fenomen consensual în care părțile implicate în tranzacția coruptă sunt relativ mulțumite de rezultate, Chayes susține că corupția alimentează frustrarea socială prin umilirea victimei care nu dispune de un recurs adecvat împotriva acțiunilor corupte. Complexitatea rețelelor de corupție și sumele uriașe de bani care sunt furate sunt alte elemente care contribuie la revolta societății. (Chayes, 2016, pp. 68-69). În Europa, nemulțumirea publică a stimulat proteste de stradă care s-au axat pe cererile de combatere a corupției și a utilizării abuzive generalizate a resurselor publice. Fluxul liber al fondurilor publice către buzunarele private a fost văzut ca o amenințare la adresa bunăstării națiunilor și ca un factor care subminează pentru capacitatea statului de a furniza servicii publice la timp și la un standard satisfăcător.

Obiectivul principal al cercetării este de a explora modul în care **agenda anticorupției** poate deveni **o parte intrinsecă a procesului de modernizare** în societățile în tranziție și, în acest sens, care ar trebui să fie **corelația dintre anticorupție și principiile statului de drept**.

Teza este structurată în următoarele capitole:

1. Introducere și metodologia cercetării
2. Cadrul internațional de anticorupție și zone vulnerabile corupției
3. Mecanisme ale justiției penale de combatere a corupției la nivel înalt
4. Mecanisme extraordinare pentru evaluarea sistemului judiciar
5. Mecanisme administrative de prevenire și combatere a corupției

6. Concluzii

În **primul capitol** sunt reflectate ideile principale prezentate în literatura academică relevantă și sunt făcute conexiuni între acestea și domeniile de cercetare acoperite de această teză. Acest capitol include, de asemenea, obiectivul cercetării, întrebările de cercetare, metodologia utilizată pentru efectuarea analizei, precum și o scurtă prezentare a structurii tezei.

În **cel de-al doilea capitol**, autorul face un bilanț al cadrelor juridice și instituționale existente în materie de anticorupție, inclusiv al interacțiunii la nivel internațional între diverse jurisdicții în contextul monitorizării și evaluării. În acest capitol sunt prezentate și discutate unii dintre indicii privind democrația, statul de drept și anticorupția. De asemenea, se face o scurtă trecere în revistă a anumitor domenii vulnerabile la corupție, pentru a înțelege mai bine unde există lacune care permit deraierea procedurilor și obținerea de beneficii de către grupuri bine poziționate în detrimentul binelui public și care sunt cele mai bune instrumente pentru a aborda aceste provocări. Achizițiile publice și clientelismul în finanțarea investițiilor în Europa de Est se numără printre aceste domenii. În unele dintre aceste procese, corupția este un element încorporat, în timp ce în alte domenii obiectivul politic de combatere a corupției trebuie corelat cu alte obiective politice, cum ar fi asigurarea unui mediu sănătos în care să se poată dezvolta pluralismul politic. În unele dintre aceste domenii, de exemplu, în gestionarea finanțării investițiilor, politizarea excesivă a deciziilor este o modalitate de a se asigura că liderii naționali ai partidelor politice aflate la putere își mențin avantajul în raport cu liderii politici de la nivel local, care, la rândul lor, reprezintă principalul mijloc de colectare a voturilor. În ceea ce privește achizițiile publice, discreția administrativă trebuie menținută la un nivel rezonabil și există o nevoie stringentă de a crea condiții egale pentru ca întreprinderile să aibă acces la fondurile publice. Un exemplu interesant se referă la standardele internaționale pentru finanțarea partidelor politice. În acest domeniu trebuie să se realizeze un echilibru foarte subtil între mai multe valori pentru ca un mecanism de control să funcționeze în mod corespunzător, promovând în același timp pluralismul și democrația. În timp ce tentația experților anticorupție este de a pleda pentru introducerea unor instrumente de verificare puternice și a unor sancțiuni dure, standardele internaționale sunt construite în jurul principiului garantării libertății politice: mecanismul de control nu ar trebui să fie subordonat în totalitate guvernului, iar sancțiunile cele mai severe pentru încălcarea normelor ar trebui să fie aplicate doar în mod excepțional. Democrația și pluralismul politic sunt prioritare în raport cu eficacitatea

mecanismului de control - un mecanism de control gestionat de reprezentanții principalelor partide încorporează în mod inerent un element de negociere care poate duce la sancțiuni mai puțin severe. Prin urmare, apare o discuție foarte interesantă cu privire la ierarhia valorilor care sunt protejate.

Cel de-**al treilea capitol** analizează mecanismele dreptului penal de combatere a corupției la nivel înalt, în special instituțiile specializate în anticorupție înființate de trei țări aflate în diferite stadii de tranziție: România, Republica Moldova și Ucraina. Capitolul se bazează pe ideea lui Fukuyama privind punctul în care se schimbă valul în politicile anticorupție. Acesta susține că este vorba despre capacitatea statului de a aplica efectiv legea, inclusiv împotriva elitei politice: "este imposibil să controlezi corupția [...] dacă nimeni nu merge la închisoare" (Fukuyama, 2015, p. 13). Eforturile de transparență vor îmbunătăți guvernanta și vor deveni o componentă curentă în modul de funcționare a statului doar dacă există o înțelegere generalizată în societate că abaterile de la normă vor fi sancționate prompt: "Eforturile contemporane de promovare a bunei guvernante prin creșterea transparenței și a responsabilității fără a încorpora eforturi de consolidare a puterii de aplicare a legii sunt sortite eșecului în cele din urmă" (Fukuyama, 2015, p. 19). Lagarde subliniază, de asemenea, același aspect: "fără instituții eficiente de aplicare a legii [...] chiar și cel mai robust cadru juridic va fi inefficient" și avertizează cu privire la riscul ca corupția să pătrundă și să compromită instituțiile de aplicare a legii în societățile foarte corupte. În astfel de cazuri, "instituțiile-punte", cum ar fi organismele specializate de combatere a corupției, pot fi mai eficiente în combaterea corupției (Lagarde, 2016, p. 183).

Cel de-**al patrulea capitol** explorează experiențele cu procesele extraordinare de evaluare a judecătorilor și procurorilor în patru țări în tranziție: Serbia, Albania, Moldova și Ucraina. Deși aceasta este o măsură extremă care intră în contradicție cu independența judiciară și cu stabilitatea structurile judiciare, în ultimii ani Comisia de la Veneția a recunoscut faptul că legăturile dintre lumea infracțională și sistemul judiciar, precum și corupția judiciară generalizată ar putea face necesară verificarea extraordinară a judecătorilor. Capitolul analizează practicile din cele patru țări pentru a extrage cerințele esențiale pentru un proces de verificare adecvată și pentru a explora provocările cu care aceste țări s-au confruntat în timpul implementării acestui proces.

Cel de-**al cincilea capitol** explorează practicile mecanismelor administrative de prevenire și combatere a corupției în douăsprezece jurisdicții diferite. Șapte sunt state membre ale Uniunii

Europene [două sunt din "vechea" UE (Franța și Spania), trei au aderat în 2004 (Letonia, Lituania și Slovenia), două au aderat în 2007 (România și Bulgaria)] și cinci se află în diferite stadii de angajare în Uniunea Europeană (Bosnia și Herțegovina, Georgia, Moldova, Macedonia de Nord, Serbia). Această teză explorează, de asemenea, rolul mecanismelor de declarare a averilor și intereselor. În ultimii ani, din ce în ce mai multe țări au implementat astfel de sisteme. Un studiu din 2017 elaborat de Banca Mondială a arătat că 161 de țări au introdus, deși cu succes variabil, sisteme de divulgare a informațiilor financiare, urmând calea deschisă de Statele Unite ale Americii după afacerea Watergate (Rossi, Pop, Berger, 2017, p. xi). Sunt prezentate sistemele de divulgare a averilor și intereselor din anumite țări est-europene și, în cadrul analizei, sunt comparate cu sisteme similare care funcționează deja de ceva timp în democrații mai bine stabilite. Cercetarea din acest capitol privind sistemele de divulgare a activelor și intereselor s-a bazat pe o analiză a datelor primare colectate în 2017 sub auspiciile Secretariatului OCDE/ACN. Pentru a colecta date de la agențiile naționale competente din diverse jurisdicții naționale a fost utilizat un chestionar detaliat și personalizat. Această analiză a fost completată de cercetări amănunțite pentru a se asigura că informațiile prezentate sunt actualizate și exacte la momentul prezentării tezei.

Ultimul capitol este dedicat concluziilor. Deoarece capacitatea statului de a aplica legea este esențială pentru performanța politicilor anticorupție, este important să se reflecteze asupra modului în care statul îndeplinește această funcție importantă pentru ca aceasta să fie un factor care contribuie la modernizarea societății, mai degrabă decât un alt instrument folosit de liderii autocrați pentru a-și strânge controlul asupra statului. Noi susținem că acțiunea de aplicare a legii trebuie să se desfășoare în deplină conformitate cu standardele statului de drept. Cu alte cuvinte, statul ar trebui să respecte standardele pe care și le-a autoimpus și nu poate fi lăsat să se abată de la ele nici măcar atunci când încearcă să îi prindă și să îi sancționeze pe cei care încalcă legea. În absența statului de drept și a standardelor democratice, campaniile anticorupție riscă să fie deraiate și utilizate politic pentru a reduce la tăcere opoziția și a favoriza puterea celor în funcție. Pentru a realiza acest lucru, trebuie să existe mecanisme de control și echilibrare adecvate pentru a se asigura că normele sunt respectate de acele entități care au sarcina de a se asigura că funcționarii corupți sunt sancționați în mod corespunzător și în timp util. Faptul că Europa de Est trebuie să lupte împotriva corupției, inclusiv la cel mai înalt nivel, concomitent cu reforma cadrului juridic și instituțional al țărilor și cu internalizarea principiilor statului de drept reprezintă o provocare și, în același timp, o oportunitate.

Pe tot parcursul analizei, următoarele **întrebări de cercetare** se află în fundal:

- Care este rolul partenerilor internaționali în promovarea bunei guvernări și consolidarea mecanismelor anticorupție?
- Cum pot fi utilizate procesele de aderare la diverse organisme internaționale pentru a promova agenda de modernizare?
- Ce se poate învăța din experiența proceselor de extindere a Uniunii Europene?
- Atunci când vine vorba de combaterea corupției la nivel înalt, primii afectați în cazul în care punerea în aplicare a politicii are succes sunt cei mai puternici oameni din societatea respectivă - politicieni, oameni de afaceri, înalți funcționari. În aceste circumstanțe, ei sunt primii oponenți formali sau informali ai unor astfel de reforme. Cum pot fi sprijiniți reformatorii?
- Care este corelația dintre diversele tipuri de responsabilitate pentru încălcări ale integrității?
- Care sunt mecanismele pentru a se asigura că agenda anticorupție nu este folosită pentru a elimina competitorii politici?
- Ce se poate face pentru a remedia corupția judiciară generalizată?
- Cum pot contribui regimurile de declarare a averilor și intereselor la creșterea transparenței generale în sectorul public și la restabilirea încrederii în serviciul public?
- Care este rolul societății civile și al mass-mediei în schimbarea modelelor sociale și în promovarea responsabilității?

Metodologia de cercetare utilizată pentru acest studiu include atât o analiză cantitativă, cât și una calitativă, precum și o **abordare comparativă**. **Analiza cantitativă** se referă la analiza datelor secundare ale informațiilor care pot fi preluate din diverse surse, cum ar fi rapoartele instituțiilor anticorupție relevante, rapoartele de evaluare emise de părțile interesate la nivel național și internațional, inclusiv diverși indici concepuți pentru a evalua evoluția proceselor democratice, respectarea principiilor statului de drept sau eficiența reformelor anticorupție. Imaginea care rezultă din această analiză cantitativă **nu spune întreaga poveste**; de mulți ani, organismele internaționale de evaluare au vorbit despre necesitatea de a merge dincolo de cifrele goale și de a vedea dacă instituțiile anticorupție abordează cu adevărat cele mai importante provocări din anumite societăți: dacă acestea luptă împotriva corupției politice, la nivel înalt, sau dacă, în schimb,

recurg la anchete privind corupția mărunță care generează o aparență de statistici bune. Pentru a aborda această limitare, la cercetare a fost adăugată o **analiză calitativă** privind informațiile colectate de autor de la părțile interesate relevante implicate în lupta împotriva corupției la nivel național și internațional. Pe toată durata studiilor doctorale, autorul a realizat numeroase interviuri și focus grupuri cu actori relevanți în cadrul unei serii de evenimente publice și închise prezentate în anexa 1.

În octombrie 2017, autorul a făcut parte din programul francez "Personnalite d'avenir" și, în această calitate, a petrecut o săptămână la Paris, unde a avut interviuri cu înalți funcționari de la Curtea de Casație, Senatul francez, Înalta Autoritate pentru transparența vieții publice, Agenția Franceză Anticorupție, Parchetul specializat pentru criminalitatea economică și financiară la nivel înalt, Ministerul Justiției, Ministerul pentru Europa și Afaceri Externe, societatea civilă și mediul academic. Interviurile s-au axat pe subiecte precum impactul corupției și al populismului asupra statului de drept și a democrației, controlul civil al serviciilor de informații, mandatul pentru interceptările telefonice în scopuri de anchetă penală, rolul agendei anticorupție în politica externă a Franței în ceea ce privește țările din Europa de Sud-Est care nu sunt membre ale UE și poziția Franței în Uniunea Europeană în ceea ce privește aspectele legate de anticorupție, reforma judiciară și statul de drept.

Analiza calitativă spune povestea care se află în spatele datelor cantitative și **îndreaptă privirea asupra celor mai problematice întrebări din acest domeniu în ceea ce privește relația dintre anticorupție și principiile statului de drept ca parte a procesului de modernizare a statului.** Printr-o **abordare comparativă**, căile de reformă și măsurile anticorupție adoptate de țările în cauză vor fi evaluate unele față de altele și, acolo unde este cazul, față de practicile democrațiilor consacrate.

Analiza din această teză are o serie de **limitări**. Problema anticorupției în societățile în tranziție are mai multe niveluri și este prea amplă pentru a fi acoperită în mod exhaustiv într-un singur efort de cercetare. Autorul a **restrâns domeniul de aplicare al analizei la trei instrumente distincte** care sunt utilizate pentru a combate corupția la nivel înalt și pe scară largă: organismele specializate anticorupție din domeniul dreptului penal, procesul extraordinar de verificare a judecătorilor și procurorilor și mecanismele administrative de divulgare și verificare a averilor și

intereselor funcționarilor publici. În fiecare capitol este prezentată, într-o manieră comparativă, practica relevantă din **diferite țări în tranziție din Europa de Sud-Est**. Acolo unde este cazul, comparația include experiențe din **democrațiile consacrate**. Scopul comparației este de a distila provocările comune sau diferite cu care se confruntă țările pe calea transformării statului și modul în care politicile anticorupție pot contribui la acest proces. **Lista țărilor acoperite diferă de la un capitol la altul**. Autorul a selectat țările **în funcție de relevanța experiențelor naționale specifice pentru subiectul abordat în fiecare capitol**. Au fost utilizate și alte criterii, cum ar fi **disponibilitatea informațiilor** și experiența profesională pe care autorul a avut-o în anumite jurisdicții. În ciuda acestor limitări, autorul are încredere că teza oferă o analiză aprofundată și relevantă a diferitelor experiențe naționale ale țărilor în tranziție în promovarea agendei anticorupție ca parte a procesului mai larg de modernizare.

Bibliografie

Albanian Helsinki Committee, “Monitoring the vetting process of judges and prosecutors in the period January 2017 – June 2018”, retrieved on July 29, 2022 from https://www.osfa.al/sites/default/files/raport-studimor-monitorimi-i-procesit-te-vettingut-te-gjyqtareve-dhe-prokuroreve_jan17-qer18.pdf

ANABI, 2019, “Raport Anual”, retrieved on July 29, 2022 from <https://anabi.just.ro/storage/uploads/pagini/38/Raport%20anual%202019.pdf>

ANTAC, August 5, 2021a, “Selection of SAPO head stopped as the OP is not satisfied with leader of the competition”, retrieved on August 10, 2022 from https://antac.org.ua/en/news/selection-of-sapo-head-stopped/?utm_source=International+partners&utm_campaign=43ea7b1501-EMAIL_CAMPAIGN_29_12_2017_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_2e2aa5132c-43ea7b1501-57435039

ANTAC, September 7, 2021b, “Whom and for what the High Anti-Corruption Court sentenced in two years of work?”, retrieved on August 10, 2022 from https://antac.org.ua/en/news/whom-and-for-what-the-high-anti-corruption-court-sentenced-in-two-years-of-work/?utm_source=International+partners&utm_campaign=94829fec7d-EMAIL_CAMPAIGN_29_12_2017_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_2e2aa5132c-94829fec7d-57435039

ANTAC, June 16, 2016, “Why Ukraine Needs Anti-Corruption Courts?”, retrieved on August 10, 2022 from <https://antac.org.ua/en/news/why-ukraine-needs-anti-corruption-courts/>

Anti-Corruption Fund, April 2019, “Apartment gate: the property deals of senior public officials”, retrieved on July 25, 2022 from https://acf.bg/wp-content/uploads/2019/06/Apartmentgate_en_web.pdf

Avram, L., January 11, 2017, “De ce să nu separăm amnistia de grațiere? Mai ales că amnistia zgârie, într-un loc important, Constituția”, adevarul.ro, retrieved on August 10, 2022 from https://adevarul.ro/news/politica/de-nu-separam-amnistia-degratiere-mai-ales-amnistia-zgarie-intr-un-loc-important-constitutia-1_587644cb5ab6550cb85a1315/index.html

Basel Institute of Governance, July 2013, „Enhancing the investigation capacities of the Romanian authorities to confiscate and recover proceeds of crime”, retrieved on August 10, 2022 from https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-01/130722_romania_aro.pdf

Basiul, V., August 25, 2016, “2015: Proteste antiguvernamentale: fără miliard și fără speranțe”

Radio Europa Libera Moldova, retrieved on August 10, 2022 from <https://moldova.europalibera.org/a/27940724.html>

Beširević, V., ““Governing without judges”: The politics of the Constitutional Court in Serbia”, *International Journal of Constitutional Law*, Volume 12, Issue 4, October 2014, Pages 954–979 <https://doi.org/10.1093/icon/mou065>

Calugareanu, V., Schwartz, R., May 4, 2015 “Spring again in the Republic of Moldova – mass protest against corruption”, retrieved on July 25, 2022 from <https://www.dw.com/en/spring-again-in-the-republic-of-moldova-mass-protest-against-corruption/a-18428422>

Chayes, S., 2016, (p. 63-77) “Corruption and terrorism: a causal link”, “Against corruption: a book of essays”, TSO

Chirtoaca, I., Gribincea, V., Brighidin, O., Goinic, D. 2022, “Sanctioning corruption – a case law review”, *Moldovan Centre for Legal Resources*, retrieved on August 10, 2022 from https://crjm.org/wp-content/uploads/2022/05/Sanctionarea-coruptiei_2022-ENG.pdf

Civil Service Bureau, 2021, “Annual report”, retrieved on August 10, 2022 from http://www.csb.gov.ge/media/3306/report_2021_geo-eng.pdf

Collier, P., 2016, “How to change cultures of corruption” (p. 21-32), “Against corruption: a book of essays”, TSO

Collier, P., Hoeffler, A., 2015, “Do Elections Matter for Economic Performance?” *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol. 77, Issue 1, pp. 1-21, 2015

Consultative Council of European Judges, 2021, “Opinion 24(2021): Evolution of the Councils for the Judiciary and their role in independent and impartial judicial systems”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje/1680a47604>

Consultative Council of European Judges, 2018, “Opinion 21 (2018) preventing corruption among judges”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/ccje-2018-3e-avis-21-ccje-2018-prevent-corruption-amongst-judges/native/16808fd8dd>

Committee of Ministers of the Council of Europe, 1995, Multidisciplinary group on Corruption (GMC), “Programme of Action against Corruption”, retrieved on July 29 from <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ccfb6>

Council of Europe, 2000, “Recommendation REC(2000)19 on the role of public prosecution in the criminal justice system”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/16804be55a>

Council of Europe, 1999, “Criminal Law Convention on Corruption”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/168007f3f5>

Dimitrov, M., April 1, 2019, “Bulgaria’s ‘ApartmentGate’ Scandal Engulfs Anti-Corruption Chief”, retrieved on July 25, 2022 from <https://balkaninsight.com/2019/04/01/bulgarias-apartmentgate-scandal-engulfs-anti-corruption-chief/>

Diamond, L., 2015, “Facing up to the democratic recession”, *Journal of Democracy*, volume 26, pp.141-156

European Commission, July 22, 2022a, “Association Implementation Report on Ukraine”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Association%20Implementation%20Report%20on%20Ukraine%20-%20Joint%20staff%20working%20document.pdf>

European Commission, July 13, 2022b, “2022 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in France”, retrieved on July 25, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/25_1_194023_coun_chap_france_en.pdf

European Commission, July 13, 2022c, “2022 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Slovenia”, retrieved on July 25, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/54_1_194035_coun_chap_slovenia_en.pdf

European Commission, July 13, 2022d, “2022 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Lithuania”, retrieved on July 25, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=SWD:2022:515:FIN>

European Commission, July 13, 2022e, “2022 Rule of Law Report, The rule of law situation in the European Union”, retrieved on July 25, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/4_1_194542_comm_recomm_en.pdf

European Commission, July 13, 2022f, “2022 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Spain”, retrieved on July 25, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/23_1_194017_coun_chap_spain_en.pdf

European Commission, October 19, 2021a, “Bosnia and Herzegovina Report 2021”, retrieved on July 27, 2022 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/bosnia-and-herzegovina-report-2021_en

European Commission, October 19, 2021b, “North Macedonia Report 2021”, retrieved on July 27, 2022 from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/north-macedonia-report-2021_en#files

European Commission, July 20, 2021c, “2021 Rule of Law Report, The rule of law situation in the European Union”, retrieved on July 25, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0700&from=EN>

European Commission, July 20, 2021d, “2021 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Bulgaria”, retrieved on July 25, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021SC0703&from=EN#footnote115>

European Commission, July 20, 2021e, “2021 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in France”, retrieved on July 25, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021SC0712>

European Commission, June 8, 2021f, “Report on progress in Romania under the Cooperation and Verification Mechanism, retrieved on August 10, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/progress_report_romania_com2021_370_fina.pdf

European Commission, September 30, 2020a, “2020 Rule of Law Report Country Chapter on the rule of law situation in Bulgaria”, retrieved on July 25, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020SC0301&from=EN>

European Commission, June 2, 2020b, “Asset recovery and confiscation: Ensuring that crime does not pay”, retrieved on August 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0217>

European Commission, 2018, “Report from the Commission to the European Parliament and the council on Progress in Romania under the Cooperation and Verification Mechanism”, retrieved on July 25, 2022 from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/progress-report-romania-2018-com-2018-com-2018-851_en.pdf

European Commission, 2014, “Report from the Commission to the Council and the European Parliament EU anti-corruption report” retrieved on August 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0038&from=EN>

European Commission, 2012, “Report on Serbia”, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/serbia-progress-report-2012_en

European Commission, August 2, 2011a, “Report from the Commission to the European Parliament and the council On Progress in Romania under the Co-operation and Verification Mechanism – Technical Update”, retrieved on August 10, 2022 from [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SEC\(2011\)968&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SEC(2011)968&lang=en)

European Commission, June 6, 2011b, “Establishing an EU Anti-corruption reporting mechanism for periodic assessment ("EU Anti-corruption Report")”, retrieved on July 29, 2022 from

https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/com_decision_c%25282011%2529_3673_final_en_en.pdf

European Commission, November 9, 2010, “Serbia 2010 progress report”, retrieved on July 29, 2022 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/2010-progress-report-serbia_en

European Commission, December 13, 2006a, “Commission decision establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Bulgaria to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption (2006/929/EC)”, retrieved on July 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006D0929>

European Commission, December 13, 2006b, “Commission decision establishing a mechanism for cooperation and verification of progress in Romania to address specific benchmarks in the areas of judicial reform and the fight against corruption (2006/928/EC)”, retrieved on July 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:354:0056:0057:EN:PDF>

European Commission, November 23, 2006c, “Report on Romania’s progress towards accession” retrieved on August 10, 2022 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/2006-romania-monitoring-report_en

European Commission, 2004, “Report on Romania’s progress towards accession” retrieved on August 10, 2022 from [https://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2004/1200/COM_SEC\(2004\)1200_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2004/1200/COM_SEC(2004)1200_EN.pdf)

European Commission, 2003, “Report on Romania’s progress towards accession” retrieved on August 10, 2022 from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/romania-regular-report-2003_en

European Commission, 2002, “Report on Romania’s progress towards accession” retrieved on August 10, 2022 from <http://aei.pitt.edu/44604/>

European Commission, 2001, “Report on Romania’s progress towards accession” retrieved on August 10, 2022 from http://aei.pitt.edu/44603/1/romania_2001.pdf

European Commission, 2000, “Report on Romania’s progress towards accession”, retrieved on August 10, 2022 from http://aei.pitt.edu/44601/1/Romania_2000.pdf

European Commission, 1997, “Agenda 2000 - Commission Opinion on Romania’s Application for Membership of the European Union”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.esiweb.org/pdf/romania_EC-Romania%20opinion-1997.pdf

European Council, 2007, “COUNCIL DECISION 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime”, retrieved on August 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007D0845>

European Court of Human Rights, 2021, “Press release on Case of Xhoxhaj v. Albania”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/judgment-xhoxhaj-v-albania-en/1680a15d81>

European Parliament and Council, 2019, “Directive (EU) 2019/1153 of 20 June 2019 laying down rules facilitating the use of financial and other information for the prevention, detection, investigation or prosecution of certain criminal offences”, retrieved on August 10, 2022 from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1153>

Europol, 2016, “Does crime still pay? Criminal asset recovery in the EU”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/criminal_asset_recovery_in_the_eu_web_version_0.pdf

Expert Forum, 2021, “Raport: Cum reparam PNDL?”, retrieved on August 10, 2022 from <https://expertforum.ro/raport-cum-reparam-pndl/>

Expert Forum, 2018a, “Looking for evidence of political clientelism in the Georgian local government”, retrieved on August 10, 2022, <https://expertforum.ro/raport-clientelismul-politic-in-georgia/>

Expert Forum, 2018b, “Clientelismul politic în Moldova studiu de caz: programul drumuri bune pentru Moldova”, retrieved on August 10, 2022

https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2018/11/PB_Drumuribune.pdf&hl=en

Expert Forum, 2016, “Annual report EFOR 2016: Political priorities in Romania and Moldova”, retrieved on August 10, 2022 from <https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2016/02/EFOR-Raport-anual-2016.pdf>

Fundamental Rights Agency, 2017, “Surveillance by intelligence services: fundamental rights safeguards and remedies in the EU - Volume II: field perspectives and legal update”, retrieved on August 10, 2022 from <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/surveillance-intelligence-services-fundamental-rights-safeguards-and-remedies-eu>

Fukuyama, F., 2015, “Why is democracy performing so poorly?”, *Journal of Democracy*, volume 26, pp. 11-20

Goncharova, O., Sukhov, O., April 4, 2018, “UPDATES: NABU recordings implicate chief anti-graft prosecutor in alleged corruption”, retrieved on July 26, 2022 from <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/nabu-releases-recordings-implicating-kholodnytsky-alleged-corruption.html>

GRECO, July 13, 2022a, “Addendum to the second compliance report Georgia”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a7398c>

GRECO, July 5, 2022b, “Fifth round evaluation report on Serbia”, retrieved on July 27, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a7216b>

GRECO, April 26, 2022c, “Fifth round evaluation report on Lithuania”, retrieved on July 27, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a6420a>

GRECO, March 31, 2022d, “Addendum to the second compliance report round IV France”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/-4th-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of-p/1680a5fe0c>

GRECO, October 5, 2021a, “Compliance report for the fifth evaluation round Slovenia”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a40264>

GRECO, April 27, 2021b, “Compliance report for the fifth evaluation round North Macedonia”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a2278b>

GRECO, January 11, 2021c, “Compliance report for the fifth evaluation round Latvia”, retrieved on July 27, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a1022a>

GRECO, December 16, 2020a, “Compliance report round IV on Bosnia and Herzegovina”, retrieved on July 25, 2022 from <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a0bb7e>

GRECO, November 26, 2020b, “Second compliance report on the fourth evaluation round report on Serbia”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a07e4d>

GRECO, October 1, 2020c, “Interim Compliance report round IV France”, retrieved from July 25, 2022 from <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/16809fc22f>

GRECO, June 27, 2019, “Evaluation report for the fifth evaluation round North Macedonia”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/168095378c>

GRECO, August 21, 2018, “Fifth round evaluation report on Latvia”, retrieved on July 27, 2022 from <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/16808cdc91>

GRECO, January 17, 2017, “Fourth round evaluation report on Georgia”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dc116>

GRECO, February 22, 2016, “Fourth round report on Bosnia and Herzegovina”, retrieved on July 25, 2022 from <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c4999>

GRECO, July 2, 2015, “Fourth evaluation round evaluation report on Serbia”, retrieved on August 10, 2022 from <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca35d>

GRECO, 2014, “Evaluation report under round IV on France”, retrieved on July 26, 2022 from <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c5df9>

Greco, P., October 2021, “ Descrierea contextului care a precedat inițierii urmăririi penale împotriva procurorului general suspendat Alexandr Stoianoglo”, retrieved on August 10, 2022 from http://ipre.md/wp-content/uploads/2021/10/Opinie_MEMO_editie-speciala_21.10.2021_final.pdf

Gribincea, V., Mereuta, V., Popsoi, E., 2021, “Justitia din Republica Moldova in cifre o privire comparativa”, Moldovan Centre for Legal Resources, retrieved on August 10, 2022 from <https://crjm.org/2021/07/10/justitia-din-republica-moldova-in-cifre-o-privire-comparativa/>

Grigoriu, I., 2021, Press Conference, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.privesc.eu/Arhiva/94419/Conferinta-de-presa-sustinuta-de-catre-deputata-fractiunii-parlamentare-ACUM-Platforma-DA--Inga-Grigoriu--cu-tema--Comisia-Laundromat---elemente-cheie>

High Authority for the Transparency of Public Life, 2022, “Activity report 2021”, retrieved from July 26, 2022 from https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2022/07/web_HATVP_RA2021_210722_EN.pdf

High Authority for the Transparency of Public Life, 2021, “Activity report 2020”, retrieved from July 26, 2022 from https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2021/07/HATVP_RA20_EN.pdf

High Authority for the Transparency of Public Life, 2020, “Activity report 2019”, retrieved from July 26, 2022 from https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2020/11/HATVP_RA2019_VERSION-EN-BD.pdf

High Authority for the Transparency of Public Life, 2019, “Rapport d’activité 2018”, retrieved from July 25, 2022 from https://www.hatvp.fr/rapports_activite/rapport_2018/pdf/HATVP_RA2018.pdf

Holmberg, S., Rothstein, B., Nasiritousi, N., 2009, “Quality of Government: What do you get”, Annual Review of Political Science, pp. 135-161, retrieved on July 26, 2022 from https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev-polisci-100608-104510#_i2

Hotnews.ro, 2009, “Proiectul de lege care permitea continuarea proceselor chiar daca era sesizata CCR a fost respins”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-5668928-proiectul-lege-care-permitea-continuarea-proceselor-chiar-daca-era-sesizata-ccr-fost-respins.htm>

Iancu, B., 2021, “Hidden Continuities?: The Avatars of “Judicial Lustration” in Post-Communist Romania”, German Law Journal, Volume 22 Special Issue 7: Judges Under Stress, Cambridge University Press, pp. 1209–1230

Independent Qualification Commission, 2022, Statistical Report February 2018-April 2022, retrieved on August 10, 2022 from <https://kpk.al/wp-content/uploads/2022/05/RAPORTI-STATISTIKOR-SHKURT-2018-PRILL-2022.pdf>

Independent Anti-corruption Advisory Committee, 2022, “THE OFFSHORE REPUBLIC” Review of factors leading to systemic fraud and money laundering in Moldova’s banking, financial

and insurance sectors”, retrieved on August 10, 2022 from <https://ccia.md/wp-content/uploads/2022/07/CCIA-Raport-ENG.pdf>

International Treaty on Exchange of Data for the Verification of Asset Declarations, Regional Anti-corruption Initiative, retrieved on July 30, 2022 from https://rai-see.org/php_sets/uploads/2019/12/Treaty-on-Exchange-of-Data-FINAL-ENG-VERSION.pdf

International Commission of Jurists, 2004, “The Rule of Law in Moldova”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2004/11/Moldova-rule-of-law-factfinding-report-2004.pdf>

Judges Association of Serbia, 2015, “Snapshot of reappointment of judges in Serbia”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.sudije.rs/files/Snapshot_of_the_reappointment_of_judges_in_Serbia.pdf

Jiglau, G., February 27, 2017, “Thieves in the night: can a slogan trigger real improvement in Romanian politics?”, retrieved on August 10, 2022 from <https://theconversation.com/thieves-in-the-night-can-a-slogan-trigger-real-improvement-in-romanian-politics-72887>

Kalnins, V., Skrbec, J., 2021, “Analysis of the legislative framework, procedures, organization and effectiveness of the National Integrity Authority” retrieved on July 29, 2022 from <https://rm.coe.int/eccd-aac-mld-tp4-effectiveness-of-nia-eng-/1680a36414>

Kaufmann, D., Vincente, P., 2005, “Legal Corruption”, retrieved on August 3, 2022 from https://web.archive.org/web/20150505185227/http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOV/ANTCOR/Resources/Legal_Corruption.pdf

Klitgaard, R., 2015, “Addressing corruption together”, OECD, retrieved on July 28, 2022 from <https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/publications/FINAL%20Addressing%20corruption%20together.pdf>

Kuz, I., Stephenson, M., 2020, “Ukraine’s High Anti- Corruption Court Innovation for impartial justice”, Chr. Michelsen Institute, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.u4.no/publications/ukraines-high-anti-corruption-court.pdf>

Lagarde, C., 2016, (pp. 177-195), “Addressing corruption – openly”, “Against corruption: a book of essays”, TSO

Mason, P., Stefan, L., 2021, “Piercing the Veil: Using Peer Reviews in the Fight Against Corruption - A Guide for Transforming Analysis Into Action”, retrieved on July 25, 2022 from <https://www.ifes.org/publications/piercing-veil-using-peer-reviews-fight-against-corruption>

Matic Boskovic, M., 2020, “Vetting of judiciary in transitional countries – successful tool or entry point for political influence”, pp.137-155

Moldovan Criminal Asset Recovery Office, annual reports, retrieved on August 10, 2022 from <https://cna.md/lib.php?l=ro&idc=225&t=/ARBI/Rapoarte&>

Moldovan Prosecution Office, 2021, “Annual report for 2020”, retrieved on August 10, 2022 from <http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf>

Morari, V., December 10, 2019, “Viorel Morari: "Pot să pornească dosar penal, să mă rețină, dacă vor, dar să nu plângă după aceea", retrieved on August 10, 2022 from <https://www.dw.com/ro/viorel-morari-pot-să-pornească-dosar-penal-să-mă-rețină-dacă-vor-dar-să-nu-plângă-după-aceea/a-51608076>

National Anticorruption Bureau, 2022, “Report. First half of 2022”, retrieved on August 10, 2022 from <https://nabu.gov.ua/en/report/report-first-half-2022>

National Anticorruption Bureau, 29 December, 2021, “NABU completes investigation into Mezhyhiria seizure, residence goes to ARMA”, retrieved on August 10, 2022 from https://nabu.gov.ua/en/novyny/nabu-completes-investigation-mezhyhiria-seizure-residence-goes-arma?utm_source=International+partners&utm_campaign=f1a73a4d5f-EMAIL_CAMPAIGN_29_12_2017_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_2e2aa5132c-f1a73a4d5f-57435039

National Anticorruption Bureau, 2016, “Report of August 2015 – February 2016”, retrieved on August 10, 2022 from https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/NAB_report_02_2016_EN.pdf

National Anticorruption Directorate, 2007, “Annual report 2007”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.pna.ro/bilant_activitate.xhtml?id=12

National Anticorruption Directorate, 2006, “Annual report 2006”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.pna.ro/bilant_activitate.xhtml?id=10

National Integrity Agency of Moldova, 2022, “First trimester report of the National Integrity Agency, 2022” retrieved on July 29, 2022 from <https://ani.md/sites/default/files/RA%20ANI%2C%20Trim.I%202022.pdf>

National Integrity Agency of Moldova, March 24, 2022, “Annual report for 2021”, retrieved on July 29, 2022 from https://ani.md/sites/default/files/Aprobat_CI_RaportulDeActivitate_2021.pdf

National Integrity Agency of Moldova, 2018, “Annual report of the National Integrity Agency, 2017” retrieved on July 29, 2022 from [https://cni.md/sites/default/files/Raport%20de%20activitate%20ANI%20anul%202017%20\(1\).pdf](https://cni.md/sites/default/files/Raport%20de%20activitate%20ANI%20anul%202017%20(1).pdf)

National Integrity Agency of Romania, 2022, “Annual report of the National Integrity Agency, 2021” retrieved on July 29, 2022 from https://www.integritate.eu/Files/Files/Rapoarte/068b%20Raport_Activitate_Anual_ANI_2021.pdf

National Integrity Agency of Romania, 2021a, “Results reported for PREVENT, Report for July-December 2021”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.integritate.eu/prevent.aspx>

National Integrity Agency of Romania, 2021b, “Annual report of the National Integrity Agency, 2020” retrieved on July 29, 2022 from https://www.integritate.eu/Files/Files/Rapoarte/071a%20Raport_Activitate_Anual_ANI_2020.pdf

Necsutu, M., April 12, 2021, “Cine e Ilan Șor, oligarhul fugar acuzat că a furat un miliard de dolari și conduce Republica Moldova”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.g4media.ro/cine-e-ilan-sor-oligarhul-fugar-acuzat-ca-a-furat-un-miliard-de-dolari-si-conduce-republica-moldova.html>

Nedea, A., Muntean, D., 27 February 2019, “Dumnezeul achizițiilor”, retrieved on August 10, 2022 from <https://recorder.ro/video-dumnezeul-achizitiilor/>

OECD, 2022, “Anti-corruption reforms in Moldova, 5th Round of Monitoring Under the Istanbul Anti-Corruption Action Plan, Pilot”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.oecd-ilibrary.org/governance/anti-corruption-reforms-in-moldova_9bb0367e-enjsessionid=aIMp3O9IsyPeEzNYHBTaruROHwWoC7okKvQAQO9o.ip-10-240-5-120

OECD, 2011, “Anti-corruption specialisation of prosecutors in selected European countries”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.oecd.org/corruption/acn/49540917.pdf>

Ogarkova, T., 2018, “Why Ukraine’s Anti-Corruption Drive Is Failing“, Atlantic Council, retrieved on August 10, 2022 from <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-ukraine-s-anti-corruption-drive-is-failing>

OSCE, 2021, “Report on Albania rule of law “

Parliament of Bulgaria, 2018, “Anti-corruption law”, retrieved on July 25, 2022 from <https://www.minfin.bg/en/982?p=3>

Parliament of France, October 11, 2013, “Law on transparency in public life”, retrieved on July 25, 2022 from <https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Act-no.-2013-907-dated-11-October-2013-on-transparency-in-public-life.pdf>

Parliament of Latvia, 2002, “Law on prevention of conflict of interests in activities of public officials” retrieved on July 27, 2022 from <https://likumi.lv/ta/en/en/id/61913-on-prevention-of-conflict-of-interest-in-activities-of-public-officials>

Parliament of Lithuania, 2016, “Law on prevention of corruption”, retrieved on July 28, 2022 from <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cf4e54225ce611e7a53b83ca0142260e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cef19f38-6553-43eb-8a01-21cbc7fc773e>

Parliament of Lithuania, 2010, “Law on the declaration of assets of residents”, retrieved on July 28, 2022 from <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.384878?jfwid=bkaxloj2>

Parliament of Lithuania, 1997, “Law on the adjustment of public and private interests”, retrieved on August 10, 2022 from <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=&documentId=TAIS.46177&category=TAD>

Parliament of Moldova, 2022, “Law 26/2022 regarding some measures applied to the selection of candidates to the membership of self-administration bodies of judges and prosecutors”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130320&lang=ro

Parliament of Moldova, 2021, “Raport de evaluare a activitatii Centrului National Anticoruptie pentru perioada ianuarie 2016-septembrie 2021”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.scribd.com/document/540687981/Raportul-de-evaluare-a-activității-Centrului-Național-Anticorupție-pentru-perioada-ianuarie-2016-septembrie-2021>

Parliament of Moldova, June 8, 2019, “Decision of the Parliament regarding the adoption of the declaration to recognise that the Moldovan state has been made captive”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114796&lang=ro

Parliament of Moldova, 2016, “Law regarding the declaration of wealth and personal interests”, retrieved on July 29, 2022 from https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131223&lang=ro

Parliament of Moldova, 2003, “Hotărâre nr. 349 pentru modificarea Hotărîrii Parlamentului nr. 609-XIV din 1 octombrie 1999 privind formarea organelor Procuraturii, reședința lor și circumscripțiile de activitate, structura și personalul”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21448&lang=ro

Parliament of Romania, 2018, “Draft law 568/2018 for the declassification of certain documents”, retrieved on August 10, 2022 from <https://senat.ro/legis/lista.aspx#ListaDocumente>

Parliament of the Republic of Serbia, “The constitutional law on implementation of the constitution of the republic of Serbia”, unofficial translation by the ABA/CEELI, November 2006, retrieved on August 10 from <https://www.osce.org/files/f/documents/7/a/26966.pdf>

Parliament of Ukraine, 2014, “Law on the National Anti-corruption Bureau of Ukraine”, retrieved on August 10, 2022 from https://nabu.gov.ua/sites/default/files/oo-materials/zu_nabu_angl.pdf

Popsoi, E., Ermurachi, A., Copaceanu, C., August 2022a, Raport Independent de evaluare a candidaților la funcția de membru în Consiliul Superior al Procurorilor, retrieved on August 17, 2022 from <https://ipre.md/2022/08/16/raport-independent-de-evaluare-a-candidatilor-la-functia-de-membru-in-consiliul-superior-al-procurorilor/>

Popsoi, E., Ermurachi, A., Copaceanu, C., July 2022b, “Raport Independent de evaluare a candidaților la funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii”, retrieved on August 17, 2022 from <https://ipre.md/2022/08/16/raport-independent-de-evaluare-a-candidatilor-la-functia-de-membru-in-consiliul-superior-al-procurorilor/>

PriceWaterhouseCoopers, 2013, “Public Procurement: costs we pay for corruption Identifying and Reducing Corruption in Public Procurement in the EU”

Pre-vetting Commission, July 16th 2022, Press conference, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/video-membrii-comisiei-pre-vetting-au-explicat-procedurile-de-evaluare-a-integritatii-candidatilor-la-functia-de-membru-al-csm-si-csp-vor-fi-evaluati-si-membrii-familiei-si-persoane-apropiate/>

Protocol between the President of the High Court of Cassation and Justice, the General Prosecutor and the Director of the Romanian Intelligence Service, 2006, retrieved on August 10, 2022 from https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/PROTOCOALE/protocol_cu_sri_si_iccj_privind_securitatea_nationala_-_2009.pdf

Protocol between the General Prosecutor and the Director of the Romanian Intelligence Service, 2016, retrieved on August 10, 2022 from https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/PROTOCOALE/protocol_piccj_sri2016.pdf

Radu, P., May 25, 2016, “Follow the money: how open data and investigative journalism can beat corruption”, retrieved on July 25, 2022 from <https://gijn.org/2016/05/25/follow-the-money-how-open-data-and-investigative-journalism-can-beat-corruption/>

Rata, M., Tarna, C., 2019, “Raport de monitorizare a selectivității justiției penale”, Juristi pentru drepturile omului, retrieved on August 10, 2022 from https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Judicial_Integrity_Selective-Criminal_Justice_ROMANIAN_FINAL.pdf

RFE/RL, October 9, 2021, “U.S., EU 'Very Disappointed' As Ukraine Delays Appointing Anti-Corruption Head”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.rferl.org/a/ukraine-anti-corruption-office/31501183.html?utm_source=International+partners&utm_campaign=f123965b68-EMAIL_CAMPAIGN_29_12_2017_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_2e2aa5132c-f123965b68-57435039

Rossi, I., Pop, L., Berger, T., 2017, “Getting the full picture on public officials. A how-to guide for effective financial disclosure”, retrieved on June 10, 2022 from <https://star.worldbank.org/sites/default/files/getting-the-full-picture-on-public-officials-how-to-guide.pdf>

Savițchi, J., June 13, 2022, “Fostul șef al Procuraturii Anticorupție, Viorel Morari, lăsat în suspans: Nicio ședință de judecată, timp de jumătate de an, în dosarul în care este învinuit de abuz în serviciu”, retrieved on August 10, 2022 from <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/fostul-sef-al-procuraturii-anticoruptie-viorel-morari-lasat-in-suspans-nicio-sedinta-de-judecata-timp-de-jumatate-de-an-in-dosarul-in-care-este-invinuit-de-abuz-in-serviciu>

Shcherban, O., January 29, 2021, “How the head of the SAPO will be selected. Analysis of the Anti-Corruption Action Center”, retrieved on August 10, 2022 from https://antac.org.ua/en/news/how-the-head-of-the-sapo-will-be-selected/?utm_source=International+partners&utm_campaign=c07d836beEMAIL_CAMPAIGN_29_12_2017_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_2e2aa5132c-c07d836be5-57435039

Shleifer, A., Vishny, R., August 1993, (pp. 599–617), “Corruption”, *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 108, Issue 3

Stefan, L., “The Challenges of Anticorruption in a Democratic Society. Romania – Pitfalls and Escape Routes”, Editors: Cristina M. Hințea, Bogdan A. Moldovan, Bianca V. Radu, Raluca M. Suciuc., *Transylvanian International Conference in Public Administration*, p. 481-497, Accent, 2018

Stefan, L., Hriptievchi, N., Gribincea, V., 2018 “Notă de poziție: Procuratura Anticorupție ar trebui să investigheze doar corupția mare”, retrieved on August 10, 2022 from https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/01/2018-11-Nota-Competentele-PA-fin_ro.pdf

Stefan, L., 2017a, “Turmoil over amendments of criminal and criminal procedure legislation in Romania” prepared for the European Commission under the auspices of “Club Europa”, not publicly available

Stefan, L., 2017b, “How do we move forward?” prepared for the European Commission under the auspices of “Club Europa”, not publicly available

Stefan, L., 2011, “The faces of the Romanian justice system”, Romanian Academic Society, retrieved on August 10, 2022 from <https://publicatii.romaniacurata.ro/publicatii/fetele-justitiei-romane/>

Sukhov, O., March 30, 2018, “UPDATES: Chief anti-corruption prosecutor faces dismissal, possible charges”, *KyivPost.com*, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/chief-anti-corruption-prosecutor-faces-dismissal-possible-charges.html>

Tapalaga, D., January 13, 2017, “ALERTA Vin amnistia si gratierea. Totul pentru marea evadare”, retrieved on August 10, 2022

Tapalaga, D., 2012, “Dan Tapalaga in dialog cu Daniel Morar – Pretul adevarului. Un procurer lupta cu sistemul”, Humanitas

Timmermans, F., January 25, 2017, Letter to the European Parliament, retrieved on July 10, 2022 from <http://transparency.eu/wp-content/uploads/2017/02/20170130-Letter-FVP-LIBE-Chair.pdf>

Transparency International, May 26, 2021, “Civil society organizations present the list of dishonest candidates for SAPO leadership”, retrieved on August 10, 2022 from https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2021/negidni_ocholyty_sap/#!/tab/319246920-2

United Nations, 2003, United Nations Convention against Corruption, retrieved on August 10, 2022 from https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

Vaughn, D., Nikolaieva, O., 2021, “Launching an effective anti-corruption court: Lessons from Ukraine” Bergen: U4 Anti-Corruption Resource Centre, Chr. Michelsen Institute (U4 Practice Insight 2021:1), retrieved on August 10, 2022 from <https://www.u4.no/publications/launching-an-effective-anti-corruption-court>

Venice Commission, December 13, 2021a, “Joint opinion on some measures related to the selection of candidates for administrative positions in bodies of self-administration of judges and prosecutors and the amendment of some normative acts” retrieved on August 10, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2021\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2021)046-e)

Venice Commission, May 5, 2021b, “Urgent opinion on the draft law on amendments to certain legislative acts concerning the procedure for electing (appointing) members of the high council of justice (HCJ) and the activities of disciplinary inspectors of the HCJ (draft law no. 5068)”,

retrieved on August 10, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI\(2021\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-PI(2021)004-e)

Venice Commission, March 23, 2021c, “Opinion number 1015/2021 on the draft law on the High Judicial and Prosecutorial Council”, retrieved on July 25, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)007-e)

Venice Commission, 2019, “Avis sur les amendements apportés au cadre juridique régissant la cour suprême et les organes d’administration judiciaire”, retrieved on August 10, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)027](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)027)

Venice Commission, 2016, “Opinion 868 (2016) Albania *amicus curiae* brief for the Constitutional Court on the law on the transitional re-evaluation of judges and prosecutors (the vetting law)”, retrieved on August 10, 2022 from <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282016%29036-e>

Venice Commission, 2015, “Interim Opinion on the draft constitutional amendments on the judiciary of Albania”, retrieved on August 10, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)045-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)045-e)

Venice Commission, December 14, 2014, “Amicus curiae brief for the constitutional court of Moldova on certain provisions of the law on professional integrity testing”, retrieved on August 10, 2022 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2014\)039-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)039-e)

Venice Commission, March 8-9, 2013, “The relationship between political and criminal ministerial responsibility”, retrieved from July 25, 2022 [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)001-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)001-e)

Venice Commission, June 2009, “Opinion 528/2009 on the draft criteria and standards for the election of judges and court presidents of Serbia”, retrieved on August 10 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)023-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)023-e)

Venice Commission, March 2008, “Opinion 464/2007 on the draft laws on judges and on the organization of courts in the Republic of Serbia”, retrieved on August 10 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2008\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2008)007-e)

Venice Commission, March 2007, “Opinion 405/2006 on the constitution of Serbia”, retrieved on August 10 from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2007\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2007)004-e)

World Bank, 2021, “Statement: World Bank Group to Discontinue Doing Business Report”, retrieved on July 20, 2022 from

<https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>

World Bank, 2020, “Enhancing Government Effectiveness and Transparency: The Fight Against Corruption”, World Bank, Washington, DC. retrieved on July 20, 2022 from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf>

World Bank, Poverty Reduction and Economic Management, September 1997, “Helping countries combat corruption”, retrieved on July 29, 2022 from

<http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>

Case-law:

Constitutional Court of Romania, 2005, “Decizia nr. 235/2005 privind sesizarea de neconstituționalitate a prevederilor art. I pct. 2 din Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 103/2004 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 43/2002 privind Parchetul Național Anticorupție, cu referire la art. 13 alin. (1) lit. b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43/2002”, retrieved on August 10, 2022 from <https://lege5.ro/App/Document/g4ytgojx/decizia-nr-235-2005-privind-sesizarea-de-neconstituționalitate-a-prevederilor-art-i-pct-2-din-legea-privind-aprobarea-ordonantei-de-urgenta-a-guvernului-nr-103-2004-pentru-modificarea-ordonantei-de-ur?d=2022-08-14>

Constitutional Court of Romania, 2018, “Decizie 358 din 30 mai 2018 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre ministrul justiției, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte”, retrieved on August 10, 2022 from <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/201394>

Constitutional Court of Romania, 2014, Decision 418/2014, Official Gazette 563/2014